Historische romans
Beeldvorming en de strijd om de lezers
© Quito Nicolaas

Intro:
De wereldliteratuur kent velerlei boektitels waarmee iedereen in de zaal ooit in aanraking is geweest. Ik denk aan The cabin of Uncle Tom, of Roots van Aldous Huxley. Maar ook minder bekende boektitels als: *Narrative of the live of Frederick Douglass, an American slave en Written by himself.* Al deze geschriften/boeken hadden voor het Antebellum tot doel om de waarheid en gruwelijkheden aan de orde te stellen en om de afschaffing van de slavernij te bespoedigen. Na de Amerikaanse Burgeroorlog was de Afro-Amerikaanse literatuur meer gericht op de socio-economische programma's ten behoeve van de gewezen slaven. De meeste romans die over dit thema zijn geschreven behandelen de gruwelijkheden uit die tijd en de schuldvraag. In die tijd leefde men onder erbarmelijke omstandigheden, maar aanvaarde de slavernij als een economisch systeem. [1] De voornoemde boektitels hadden zo bijgedragen aan de opkomst van de *Civil rights movement* in de VS en de acceptatie van zwarten in dat land.

In the Caribbean is het niet anders geweest. Ook hier zien wij dat de Caribische literatuur rondom het thema slavernij floreerde. Dit naast andere thema's in de jaren '60 zoals migratie – displacement en kolonialisme. Ook hier zien wij dat het thema slavernij een kettingreactie teweeg bracht naar de burgerrechtenbeweging en het proces van dekolonisatie. De meeste eilanden werden ook in de jaren '60 onafhankelijk, gevolgd door Suriname in 1975. Hier zijn een paar namen te noemen zoals: Patrick Chamesaau die *De oude slaaf en de bloedhond* in vertaling bij Uitgeverij De geus zag uitkomen. Dit is een novelle die duidelijk in het kader van *the Runaway/Fugitive act* uit 1850 is geschreven.
Maar ook namen als van Jamaica Kincaid, Carl Phillips (The state of independence) en Earl Lovelace kunnen niet ongenoemd blijven.Uit het voorgaande blijkt dat de discussie rondom de slavernij blijft voortduren totdat een zekere mate van emancipatie onder de nazaten is bereikt. Dat in termen van werk, opleidingsniveau, behuizing en zichtbaar in bestuurlijke functies. De afgelopen jaren begint de contouren van een infrastructuur zichtbaarder te worden. Er is een monument voor Kerwin Duinmeyer in het Vondelpark, Het nationale slavernijmonument in het Oosterpark (2001), Het (Ninsee)Nationaal Instituut Nederlands Slavernijverleden, het monument van Anton de Kom in de Bijlmer

In de jaren zeventig zagen we de opleving van een nieuwe generatie schrijvers in de Nederlandstalige literatuur, de West-Indische letteren. Namen als die van: Frank Martinus Arion, Astrid Roemer, Edgar Cairo en Bea Vianen. Caribische literatuur, met een andere thematiek en decor dan doorgaans de psychologisch georiënteerde romans en verhalen van Nederlanders. Zo verscheen in 1995 een speciale nummer van 'Spiegel van de Surinaamse poëzie'. In 1998 volgde Bzzlletin eveneens met een nummer over de Nederlandstalige literatuur in Suriname en op de Antillen. Maar de laatste jaren lijkt de belangstelling zoek, de Antilliaanse en Surinaamse literatuur vestigt niet meer de aandacht dan voorheen, ondanks de komst van nieuwe schrijvers als Myra Römer, Clark Accord, Erich Zielinski, Ellen Ombre en Giselle Ecury. Literatuur uit andere allochtone culturen, de Turkse en vooral de Marokkaanse, eist de aandacht op. In Nederland is een zeer eigenaardige situatie ontstaan. Aan de ene kant is recentelijk de geschiedenis van de slavernij tot de literaire canon gaan behoren. Naar ik aanneem op basis van gegronde redenen. Terwijl aan de andere kant Uitgevers niet staan te trappelen op een manuscript dat handelt over het slavernijverleden of iets in die richting. Een uitzondering daarbij nagelaten.

De Antilliaanse literatuur nader bekeken
Vanuit de Caribbean reizen we verder naar de Antillen, waar wij het volgende kunnen constateren. De Antillen zijn nog steeds niet onafhankelijk en in bestuurlijke zin nog steeds sterk georiënteerd op Nederland. Een burgerrechtenbeweging is sinds kort actief op het eiland Curaçao. Als we naar de rol

[1] J. Zenisek, Slaves narratives as part in the American literary canon, Charles University, Prague.

kijken die historische romans hebben gespeeld, dan moeten we aan de ene kant een onderscheid maken tussen datgene wat op Aruba en de Antillen is gepubliceerd en anderzijds wat in Nederland is gepubliceerd. Wat Aruba betreft kan ik heel kort zijn. Op Aruba zijn tot nu toe voornamelijk het boekwerk Slaven zonder plantage (1996) en is vorig jaar een groots opgezette tentoonstelling geweest over slavernij op Aruba. Hoewel de Arubaanse geschiedenis ook ruimte biedt om over het slavernijverleden te schrijven - dan denk ik bijvoorbeeld aan de slavenopstand in Noord van 15 juli 1795[2] op Aruba (o.l.v. Andries Tromp)of de rol van de huisslaaf Tico - zijn er toch vnl. egodocumenten die tot nu toe zijn gepubliceerd. Ik noem hier er een paar die overigens niet het slavernijverleden als thema hanteert:

Perseverancia (2002) Marco Christiaans
Un siglo di recuerdo (2008) Richard de Veer

Ik geef toe dat datgene wat ik zonet vermelde van recente datum is. Men begint nu pas aandacht te schenken aan het slavernijverleden. Zo is vorig jaar een tentoonstelling geweest over de rol van de slavernij in de Arubaanse geschiedenis. Verder gaat mijn nieuwe roman over de komst van de migranten naar Aruba en *en passant* verwijs ik naar het slavernijverleden. In tegenstelling tot Aruba is er op de Antillen en m.n. op St. Maarten veel meer geschreven over het slavernijverleden. Dan is het toch Lasana Sekou die genoemd moet worden omdat hij de Afrikaanse diaspora in z'n werken behandelt.
Op Curaçao zijn m.n. Nederlands- en Papiamentstalige historische romans in de Antilliaanse literatuur verschenen. Te denken valt aan de volgende romantitels:

E rais ku no ke muri (1966) Guillermo Rosario
Tula e rebellion di 1795 (theaterstuk) Pacheco Domacasse
Katibu di shon (1988) Carel de Haseth
De laatste vrijheid (1995) F.M. Arion
De deserteurs (2006) F.M. Arion

Een van de scharnierthema's waarover bijna door iedere schrijver is geschreven of naar wordt gerefereerd, zijn de gebeurtenissen rondom 30 mei 1969. Echter op de vraag of de genoemde romans ook een daadwerkelijk effect hebben gehad op de samenleving en de bewoners kan niet beantwoord worden. Wel is er een *doorwerking* geweest. In de zin dat de zaak anders werd belicht.

Rol historische romans
Historische romans bestaan er en worden geschreven omdat ze ons als lezers iets willen meegeven. Noem het maar de ontbrekende pagina's uit de geschiedenisboekjes op de middelbare school. Meestal gaan historische romans over een al bekend onderwerp. Een gebeurtenis uit de geschiedenis die nog eens een keer nader wordt belicht, maar dan in roman vorm. Belangrijk bij het schrijven van een historische roman, is dat je een sfeerbeschrijving goed weergeeft. Daarvoor moet je dan zeker research verrichten, teruggaan in de tijd om die sfeer te kunnen beproeven. Ook moet je goed kijken naar je personages en als het velen zijn, wie uiteindelijk je hoofdpersonage wordt. De aller belangrijkste is dat je structuur schept in je verhaal, sowieso moet je dat doen anders heb je geen goed verhaal. Je zult op een bepaald moment bij jezelf te rade gaan van hoe nu verder. Mag je zomaar van de feiten afwijken, NEE. Maar bij de inkleuring van het verhaal mag dat weer wel. M.aw. als je geen raad meer weet om bijv. de behuizing van de kleermaker te typeren, dan kun je die na vrije keus doen. Maar moet je wel dichtbij huis blijven. Als in die tijd sprake was van houten woningen, dan kun je niet plotseling stenen woningen van maken. Dan boet je verhaal aan geloofwaardigheid. Hetzelfde geldt voor als je in de pre-industrialisatie periode een dame een plastic tasje laat gebruiken. Niet doen: in die tijd kenden ze n.l. geen plastic maar van die bruine papieren zakken.

Informatieverstrekkende functie
Als het goed is verschaft elke roman nieuwe informatie over een stukje verleden. Voor de lezer die niet alles kan weten omtrent het historisch verleden van een land, verkrijgt hij deze door hierover een roman

[2] De slavenopstand op Aruba was waarschijnlijk de aanleiding voor de grote slavenopstand van 17-8-1795.

te lezen. Jammer dat tot nu toe onze historische romans beperkt zijn gebleven tot het thema van het slavernijverleden en de koloniale verhoudingen tussen moederland en ex-kolonie. Jammer vind ik dat er geen nieuwe gezichtspunten valt te bespeuren, die ons nieuwe feiten en gebeurtenissen aanreiken om het e.e.a. in een grotere context te kunnen plaatsen. En het verleden helpen beter leren begrijpen. Met name de vaak ontbrekende puzzelstukken als een soort Davinci Code naast en achter elkaar te plaatsen totdat het geheel wordt ontmaskerd. Als het goed is, is elke schrijver een socioloog op zich en kent zijn omgeving, de thematiek waarover wordt geschreven, de interactie tussen personages, kortom hij heeft de nodige verbeeldingskracht om erover te schrijven. Doch niet om de geschiedenis te verkrachten of van een verkeerde interpretatie te voorzien.

De roman Verborgen leegte
Zo heb ik in de eigen roman rekening gehouden met een aantal aspecten dat gerelateerd zijn aan een historische roman. Het verhaal gaat over een migranten familie die naar Aruba emigreert. Nogal nauwkeurig heb ik de boorreis nagebootst. Dat vond ik belangrijk. Eenmaal in het land van hun toekomst gaat de vrouw Violette op zoek naar een baan bij een Joodse familie. Ik wist op dat moment dat Joden een eigen rol in de slavernij hadden gespeeld. Om de tegenstellingen aan te dikken heb ik voor deze een en een verhouding gekozen. Joden die doorgaans door het leven gaan als eerlijke, hardwerkende, onberispelijk gedragen geen boefjescultuur wordt nu als heer van klasse opgevoerd. In een van zijn uitspattingen verkracht hij de dienstmeid en wordt Maureen geboren. Om e.e.a. extra te onderstrepen heb ik die verkrachting gedurende de Pesach laten gebeuren, een feestdag bij de Joden waarop ze de afschaffing v/d slavernij vieren. De moeder verbeeldt zich dagelijks op weg naar haar werk, werkende slaven aan de kant van de weg van Pos Chikito. In realiteit zijn het de arbeiders van de Dienst Openbare werken die ik langs voornoemde weg ziet werken om een of andere kabel door te trekken. Bij haar afstuderen ontmoet ze de vader van haar beste vriendin, mr. Boissevain die haar herkende maar even afstandelijk deed. De twee halfzusters hebben al die tijd op elkaar geleken, maar hadden geen vermoeden. Ook Maureen ging op onderzoek, eerst in Washington DC en later in Den Haag.

De strijd om de lezers (marketingperspectief)
De relatie tussen schrijver en lezer is een zeer bijzondere. De schrijver is degene die naar gelang zijn publiek of niet iets opschrijft en daarmee een nieuwe markt tracht te veroveren. *De schrijver heeft invloed op zijn publiek en andersom het publiek zweept de schrijver met zijn emoties.*
De auteur zal altijd proberen rekening te houden met de aanwezige emoties omtrent het onderwerp en als het even kan zorgt hij voor enige opschudding. Commotie rondom een boek zorgt (bijna) altijd voor goede verkoopcijfers en daar gaat het uiteindelijk om. Het zoveel mogelijk verkopen van een boektitel in korte tijd: goed voor de uitgever, maar levert de auteur ook extra centen op.

Betekent dat je zomaar de geschiedenis anders mag navertellen?

Een voorbeeld: In de Antilliaanse slavernijgeschiedenis wordt door historici beweert dat de Amsterdamse grachtengordel gebouwd is met geld van de slavernij. Als je als schrijver dit gaat gebruiken voor je roman dan moet je toch enigerlei research verrichten. Eerst moet je nagaan in welke periode de woningen aan de grachtengordel werden gebouwd. Klopt het wel dat die monumentale panden in de hoogtij dagen van de slavernij werden gebouwd. Op de tweede plaats moet je zeker nagaan of de opbrengsten uit de slavernij nagenoeg voldoende zijn geweest om de kapitale panden in die tijd neer te zetten.

Wat doe je dan als blijkt dat de gegevens niet met elkaar kloppen? Als schrijver kun je ze wel gebruiken maar zet je daarmee de lezer niet op de verkeerde been. Kweek je niet met zulke informatie een verkeerd beeld bij de lezer. Raak je niet een gevoelige snaar tussen de voormalige/huidige bewoners aan de grachtengordel en het slavernij verleden. Hoe dan ook je kunt niet achter schuilen het feit dat het dan om fictie gaat. Dat dit ene gegeven enigszins verdraait wordt.

Hetzelfde zou zijn geweest als onder Surinamers beweerd wordt dat het gehele wegennet in Amsterdam gefinancierd werd met gelden uit de tijd van de West Indische Compagnie. Dat al die gelden uit de bauxietindustrie aangewend werd voor wegenbouw. Het zou absurd zijn.

De auteur heeft de taak de lezer te onderhouden, zo u wilt te entertainen. Daar toe zal hij van alles gebruiken om zijn publiek mee te krijgen. Soms zit het in de tekst, in de gehanteerde woorden. Of anders d.m.v. de cover, maar die bepaalt de uitgever. Dus als schrijver heb je als enige wapen: de pen en je verbeelding. Het schrijven van een verhaal is op zich al een spel tussen schrijver en lezer. Tijdens het schrijfproces kom je vaak voor keuzes te staan hoe beladen of juist sober een zin formuleert. Op welke momenten is het gunstig om de lezer mee te slepen in je verhaal. Wanneer dien je de lezer een extra dosis emoties, zonder dat je personage daarbij in huilen moet barsten. Je moet de lezer bewerken met je dialogen en hem/haar in je invloedssfeer te krijgen. Meestal raak je een gevoelige snaar en nodig je hem/haar uit om jouw wereld binnen te dringen.

Sowieso moet je bij het schrijven niet alles in te vullen, anders schrik je de lezer af. Een verhaal dat helemaal is dichtgemetseld nodigt niet uit om na te denken, fantaseren en e.e.a. te verbeelden. Je kunt beter suggestief schrijven en dat wekt op z'n minst de spanning en leidt tot allerlei vragen op. Continu moet je rekening houden met (1)datgene wat de lezer uit het voorgaande al weet, (2) wat is hem nog onbekend en (3) wat kan hij nog redelijkerwijs verwachten. Met dat laatste – zijn vermoeden – kun je nog het verhaal voortborduren. Echter soms heb ik de indruk dat schrijvers nogal bang zijn dat ze uitgemaakt worden voor Bounty. Of dat ze hun achterban in de steek laten. Of dat ze niet neutraal kunnen zijn in hun opvatting. Of dat men bang is gehaat te worden als ze iets anders schrijven over de eigen cultuur. Dat men hen in de gaten houdt of men niet de andere partij kiest, de kant van de blanda's.

Slot:

Het is niet altijd even gemakkelijk om een roman gepubliceerd te krijgen via een van de bestaande uitgeverijen. Het lijkt alsof uitgeverijen nog altijd of zo u wilt de zwarte literatuur negeert. Daarmee gaat men voorbij aan de betekenis van de migrantenliteratuur in de Nederlandstalige literatuur. Of op z'n minst aan de verrijking van de Nederlandse literatuur.

De boeken die de laatste jaren worden uitgegeven hebben steeds meer een sensationele gehalte, de genre van *thrillers* nagelaten. Opmerkelijk is dat uitgevers weinig of geen belangstelling hebben voor historische romans die het slavernijverleden als thema behandelt. Feit is in elk geval dat zowel Arubaanse, Antilliaanse en Surinaamse auteurs zich beklagen dat zij minder gehoor krijgen bij Nederlandse uitgevers. Heeft het te maken dat men niet geïnteresseerd is in het onderwerp of beschouwt men het slavernijverleden als een afgesloten hoofdstuk? Of ligt het aan onze schrijvers?

Als het een goed verhaal is, dan maakt het niet uit of het een 375 pagina's tellende manuscript is. Het moet gewoon uitgegeven kunnen worden.

Tot hier wil ik het voor vandaag laten.

19 september te Amsterdam